

Bygdefolk for rovdyr/BFR

Vikabakken 4

2420 Trysil

E-post: post@bfrnorge.com

www.bfrnorge.com

Til:

Fylkesmannen i Hedmark

Postboks 4034

2306 HAMAR

fmhepost@fylkesmannen.no

Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Postboks 8111
Dep. 0032 OSLO
fmoapostmottak@fylkesmannen.no

Kopi: Klima- og miljødepartementet
Att: Klima- og miljøminister Vidar Helgesen
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo
postmottak@kld.dep.no

Elverum, 12.07.2017

Klage på vedtak Fellessak 3/17, fellingskvote samt fellingsområde for lisensfelling av ulv utenfor etablerte revir for perioden 1. oktober 2017 til 31. mars 2018, og Klage på vedtak Fellessak 4/17, Fastsetting av kvote og fellingsområde for lisensfelling av ulv i etablerte ulverevir 2017-2018.

Først vil BFR påpeke at dokumentet for vedtaket Fellessak 3/17 (som ligger i Miljøvedtaksregisteret) er datert 26. september 2017. Betyr dette da at klagefristen er 3 uker f.o.m 26. september?

Bygdefolk for rovdyr mener at rovviltnemndene har satt svært uvanlig høye kvoter i sine vedtak om lisensfelling av ulv utenfor etablerte revir. Vi er også sterkt uenige i vedtaket om å felle ulv i etablerte ulverevir.

På utmarksbeite i Hedmark så langt i år er det tatt 1 – en – sau av ulv. Dermed på skadepotensialet sies å være ekstremt lavt i Hedmark, og utgjør dermed ingen grunn til å skyte ulv utenfor eller innenfor ulvesonen i Hedmark, eller innen etablerte revirer i ulvesonen.

Det er også slik at større skade på beitedyr gjøres av streifulv fra Sverige, og ikke ulv fra de etablerte ulverevirene innenfor ulvesonen. Dette er vi også sikre på at rovviltnemnda er klar over.

Bestandsutvikling av ulv:

Antal familjegrupper og revirmarkerande par

Under hela inventeringssäsongen 2016-2017 dokumenterades 46 familjegrupper i Skandinavien, varav 34 i Sverige, fem i Norge och sju gränsöverskridande. Totalt dokumenterades 28 revirmarkerande par varav 19 i Sverige, sex i Norge och tre gränsöverskridande.

Efter fördelning av gränsreviren med hälften av vart revir till respektive land summeras för Sverige 37,5 familjegrupper och 20,5 revirmarkerande par. För Norge blir motsvarande summa 8,5 familjegrupper och 7,5 revirmarkerande par. ***Bestandsövervakning av ulv vintern 2016-2017***

Bestandsövervakning av ulv vintern 2016-2017.,

Norges ulvebestand er en delbestand av den skandinaviske ulvebestanden. Norge har ifølge Bernkonvensjonen et eget selvstendig ansvar for ulv som har fast bosted/revir på norsk jord. Denne norske ulvebestanden lider av innavl fordi den er alt for liten.

Det er kjent at seriøst forskning er bekymret over utviklingen av den skandinaviske ulvebestanden, og særlig den marginale norske delbestanden.

Så langt har rovviltnemndene i Norge vedtatt å skyte til sammen 50 ulver i lisensjakta 2017/2018. Det utgjør ca. 90 prosent av den norske ulvebestanden.

Bygdefolk for rovdyr spør om rovviltnemndene i region 4 og 6 hensyn til det enormt store totalantallet ulv det er gjort vedtak om å skyte på landsbasis når de velger å sette så skyhøye kvoter?

Bygdefolk for rovdyr viser også til Universitetet i Oslo sitt høringsvar til Forslag til endring av naturmangfoldloven § 18 og rovviltforskriften - lisensfelling av ulv

Høringsvar fra Universitetet i Oslo:

«Sett under ett utgjør den norsk-svenske ulvestammen i underkant av 500 dyr, hvorav et 60-talls dyr bare har tilhold i Norge. Store pattedyr med vide utbredelsesområder slik som ulv er naturlig utavlen, og vil trenge bestander på mellom 500 og 1000 individer for å kunne være stabile over tid (Lehmkuhl, 1984). Den norsk-svenske ulvestammen er i utgangspunktet grunnlagt av noen få individer og derved allerede grovt innavlet med nedsatt reproduksjonsrate (Liberg & al. 2005). Når innavlen tas med i bildet er minimumsbestanden som kreves for en stabil populasjon adskillig høyere (Trail & al. 2007). Den norske delen av ulvestammen er mindre enn en tiendedel av det som er forsvarlig for at det skal kunne drives kommersiell jakt på arten. Også når hele den norsk-svenske ulvestammen sees under ett, er den alt for lav til at det kan drives jakt av «kulturelle og økonomiske hensyn» ut over ren skadereduksjon.»

I landet vårt er det allerede en kjent avgang på 7 ulver hittil i år. I tillegg foregår det ulovlig jakt på ulv, og ifølge kjent forskning (Skandulv/Evenstad) dør halvparten av alle ulver i ulovlig jakt. Vi kan derfor regne med at et ikke ukjent antall ulver også tas av dage i ulovlig jakt. Flere av ulvene, spesielt alfadyr som vanligvis ikke forlater sine revir, har «forsvunnet» sporløst. Derfor må det også tas høyde for ulovlig jakt på ulv når man ser på utviklingen av ulvebestanden.

Senest ble en genetisk viktig ulvetispe tilhørende Julussa-reviret funnet skutt bak hoppbakken på Rena høsten 2016. Rena-ulven var datteren til ledertispa i Julussa, født i 2014. Moren, alfahunnen i Julussa-reviret og datter av en finsk-russisk immigrant fra Kynna-reviret, er fremdeles sporløst forsvunnet. Begge disse ulvene er genetisk viktige individer. Og begge trolig ofre for ulovlig jakt.

Krypskyting utgjør en stor trussel mot ulvebestanden. Bygdefolk for rovdyr spør hvorfor rovviltnemnde ikke tar hensyn til avgang av ulv i ulovlig jakt i de store uttakene av ulv som rovviltnemndene har vedtatt. Så store uttak har alvorlig innvirkning på en allerede marginal bestand.

I NINAs Fagrapport 61, "Utredninger i forbindelse med ny rovviltmelding Ulv - Bestandsdynamikk, levedyktighet og effekter av uttak", heter det at ikke en gang 100 dyr er nok til å opprettholde en stabil heterozygositet for framtiden.

Når det er alt for få individer, som i den norske ulvestammen, vil graden av heterozygositet synke, og hele bestanden rammes av innavlsdepresjon. De genetiske studiene viser at ikke bare den norske, men også den skandinaviske ulvestammen har en mye lavere grad av heterozygositet, enn både den historiske bestanden av ulv i Skandinavia og den nåværende bestanden av ulv i grensetraktene Finland/Russland.

Myndighetene har satt et lavt bestandsmål på 4 – 6 ynglinger av ulv pr år. Ulv velger helst heterozygotisk når den parrer seg, det vil si den velger en partner som har mest mulig ulike gener fra seg selv.

Alfahunnen i Slettås har tidligere parret seg med en av sine egne sønner fra et tidligere kull, og alfahannen i Østmarka fikk valper med sin egen datter, i mangel på tilgang på nye partnere. Så lite ulv er det i Norge at disse alfadyrene ikke klarte å finne seg en ny partner utenfor sin egen familie.

Kjente forskere stiller nå spørsmålet om bevaringen av rovdyr i Skandinavia kun handler om å unngå å utrydde helt den lille ulvestammen som er igjen, eller om bevaring også bør innebære og opprettholde genetiske aspekter ved ulvepopulasjonens helse:

Rapport: What the Inbred Scandinavian Wolf Population Tells Us about the Nature of Conservation (2013) v/Jannikke Räikkönen (Swedish Museum of Natural History, Department of Contaminant Research, Stockholm), John A. Vucetich, Leah M. Vucetich og Rolf O. Peterson (School of Forest Resources and Environmental Science, Michigan Technological University, Houghton, Michigan), Michael P. Nelson (Department of Forest Ecosystems and Society, Oregon State University, Corvallis, Oregon) har i en årrekke undersøkt forekomsten av misdannelser i den Skandinaviske ulvestammen.

Forskerne fant at misdannelser har økt fra 13% til 40% i en 32-års periode, mellom årene 1978-2012 og flere av misdannelsene skyldes innavl eller genetisk degenerering. Forskjellig type skjelettdefekter på ryggvirvler, alvorlige bittfeil og hjerte- og testikkelfeil er blant skader som er påvist. Forskerne fortsetter med undersøkelsen av ulveskjeletter etter som de mener utviklingen er svært bekymringsfull.

Genetiske analyser beviser at ulven i Norge og Sverige er sterkt preget av innavl.

«Oversikt genetikk ulverevir Norge 2016-2017» som rovviltnemnda har lagt ved vedtakene viser tydelig hvor stor mangel på ulv det er i den norske bestanden. Flere av revirene har alfapar som er i nær slekt.

Bygdefolk for rovdyr mener rovviltnemndenes vedtak med uvanlig høye kvoter er fullstendig uforenelig med både den marginale ulvebestanden vi har i landet, og den høye graden av innavl, og vil påføre ulvebestanden en alt for høy belastning, og meget sannsynlig føre til at bestandsmålet ikke oppnås til neste år.

Bygdefolk for rovdyr undrer seg over at rovviltnemndene ikke tar hensyn til ulvebestandens genetiske tilstand og innavl, og mener derfor at vedtakene umulig kan være kunnskapsbaserte.

Bestandsnivået til ulv er så lavt at populasjonen risikerer å dø ut og derfor er også den genetiske verdien av hvert enkelt dyr potensielt meget høy.

Det er slik at Norge og Sverige har inngått en avtale om felles retningslinjer angående føre-var-status og genetisk status, som bla inkluderer flytting av genetisk verdifulle individer til Sverige hvis kriteriene for felling allikevel er tilstede:

DN, Direktoratet for Naturforvaltning, og Naturvårdsverket i Sverige inngikk i 1. april 2012 en avtale med felles retningslinjer angående føre-var-hensyn i ulveforvaltningen, fordi man bør fastslå genetisk status for ulver som vurderes skutt. Retningslinjene innebærer blant annet at Fylkesmennene må tillegge slik genetisk status vekt ved vurdering av fellingstillatelser på ulv.

(<http://www.dirnat.no/multimedia/52335/Felles-retningslinjer-for-forvaltning-av-genetisk-verdifulle-individer-i-den-skandinaviske-ulvepopulasjonen-1-april-2012.pdf&contentdisposition=attachment>)

De ulver som er definert som genetisk verdifulle skal så langt mulig unntas fra skadefelling/skyddsjakt og lisensfelling/licensjakt.

I de tilfeller genetisk verdifulle individer registreres i Norge men der kriteriene for felling er tilstede, skal svenske myndigheter kontaktes for å vurdere muligheten for å flytte individet til Sverige som et alternativ til felling. Dette er aldri forsøkt, så avtalen må ansees som brutt gjentatte ganger.

Bygdefolk for rovdyr kan ikke se at rovviltnemndene har hatt noen dialog med Sverige om muligheten av å flytte genetisk verdifulle individer.

Det er også slik at ved det forskerne kaller særledes verdifulle individer ønsker Bygdefolk for rovdyr å vise til rovviltforlikets 2.2.21 : Ved beslutning om uttak av et dyr skal det vurderes om det er mulig med flytting dersom individet er særlig verdifullt. Vi regner med at forvaltningen ved eventuelt uttak av ulv, først undersøker hvert individs genetiske verdi.

Rovviltnemndas argument om at Slettås-flokken er nærgående er allerede tilbakebevist av Miljødirektoratet.

Miljødirektoratet vurderer ikke ulvens atferd som unormal eller noen trussel mot mennesker, selv om dyrene i perioder har beveget seg ved gårdstun og i bebygde strø Statens naturoppsyn (SNO) har vært ute og spiret ulvene ved flere anledninger de siste ukene, både etter innmeldte sporobservasjoner og GPS-data fra radiohalsbåndene. Ulvene ble radiomerket i januar 2017 for å undersøke påstandene om nærgående ulv.

Dataene bekrefter ifølge direktoratet det som er kjent fra tidligere års feltundersøkelser: At ulvene stort sett oppholder seg i skog men at de tidvis kan bevege seg nært, eller gjennom, gårdstun og annen bebyggelse. SNO sine feltobservasjoner og analyser fra Høgskolen i Innlandet, viser at fleste tilfeller er naturlige årsaker til at ulvenes bevegelser som hvordan byttedyrene bruker områdene.

Det er godt dokumentert at ulver generelt benytter seg av brøytede veier, scooterløyper eller skiløyper for å ta seg effektiv fram. I følge Miljødirektoratet kan også slakteavfall eller andre menneskeskapt matkilder kan være årsaker til at rovvilt kommer nær bebyggelse.

Bygdefolk for rovdyr har også medlemmer fastboende i Trysil, og som både bor og jobber innenfor reviret til Slettås-flokken, og som gjennom mange år aldri opplevd nærgående ulv.

Bygdefolk for rovdyr stiller spørsmålet om hvorfor rovviltnemndene kun refererer til en side i denne saken – nemlig rovdymotstanderne i Slettås. Hvorfor har dere ikke snakket med fastboende i Slettås/Trysil som ønsker ulven i naturen?

Bygdefolk for rovdyr finner rovviltnemndas argumenter om at Slettås-flokken er nærgående lite faglig begrunnet.

Slettåsreviret:

Bygdefolk for rovdyr mener at det ikke er forsvarlig å ta ut to så etablerte revirer med flokker som Julussa og Slettås - begge har genetisk viktige individer og lite skadepotensiale ovenfor beitedyr.

Både Julussa og Slettås har velegnete habitater for ulv. Tas disse etablerte revirene med lavt skadepotensiale på husdyr ut, er sannsynligheten svært høy for at det vil komme nye ulver og

etablere seg i de samme områdene, og det er ikke sikkert at disse vil ha den samme lave skadepotensialet som det er dokumentert at de nåværende har.

Tas disse norske revirene ut, vil også innavlsraten øke i det som utgjør den norske andelen av den skandinaviske ulvebestanden.

Når det gjelder verdier som distriktpolitikk, næringsutøvelse – herunder jaktutøvelse både som nærings- og friluftaktivitet, frykt, utrygghet, offentlige interesser, samt allmenne helse- og sikkerhetsmessige hensyn, viser Bygdefolk for rovdyr til Bygdefolk for rovdyr professor Ole Kristian Fauchald ved Institutt for offentlig rett, Universitetet i Oslo og ved Fridtjof Nansens Institutt, Juridisk betenkning angående vedtak om lisensfelling av ulv fra januar 2017, til Klima- og miljødepartementet:

«Selv om det vil være generell enighet i at utmarksbeite og jakt representerer offentlige interesser av vesentlig betydning, vil det være uenighet om de er så betydningsfulle at de kan tilsidesette alle andre offentlige interesser som de kommer i konflikt med. Problemstillingen kommer på spissen når utmarksbeite og jakt kommer i konflikt med den offentlige interessen i å opprettholde en viss rovdyrbestand. Etter § 18(1)(c) kan det se ut til at det er nok å konkludere med at interessene i utmarksbeite eller jakt er vesentlige for at det skal bli adgang til å fatte vedtak om felling av ulv. En slik anvendelse av § 18(1)(c) vil etter mitt skjønn være i strid med Bern-konvensjonen artikkel 9. De offentlige interessene må være så vesentlige at de tilsidesetter andre interesser. Som redegjort for over har naturmangfold en grunnlovfestet beskyttelse i Norge, og den er dermed markert som en svært viktig offentlig interesse. Tilsvarende er retten til hjem og privatliv (§ 102), barns rett til menneskeverd og trygghet (§ 104), og retten til arbeid (§ 110) nedfelt som svært sentrale offentlige interesser i Grunnloven; disse kan i varierende grad påberopes som interesser som kan ivaretas gjennom utmarksbeite og jakt. Disse interessene er gjennom Grunnloven markert på samme nivå som hensynet til naturmangfold, hvilket tilsier at ingen av dem som sådan skal prioriteres høyere enn andre interesser. Paragraf 18(1)(c) kan bare anvendes når det ikke kan true ulvebestandens overlevelse. Bestemmelsen gir dermed ikke hjemmel for å la hensynet til andre offentlige interesser tilsidesette hensynet til ulvens overlevelse i norsk natur.»

Bygdefolk for rovdyr henstiller også rovviltnemdene om å ta hensyn til at disse vedtakene med skyhøye kvoter og uttak inne i ulvesonen vil øke konfliktnivået mellom de som ønsker ulv og de som ikke ønsker ulv. Konfliktnivået er allerede skyhøyt, og når rovviltnemdene vedtar et så høyt uttak pluss jakt innenfor ulvesonen, legges det ikke opp til noen konfliktdemping.

Rovviltnemndene snakker her om de som ikke ønsker ulv. Men hva med alle oss andre, ja faktisk flertallet i landet vårt, som ønsker ulv i norsk natur? Rovviltnemndene fratar oss vår gode livskvalitet ved bruk av naturen. Vi ønsker å bedrive friluftsliv i en helhetlig natur som inkluderer ulv og andre rovdyr. Hvorfor tar ikke rovviltnemndene hensyn til alle som ønsker ulv i naturen i **«verdier som distriktpolitikk, nærings- og fritidsutøvelse»**?

Bygdefolk for rovdyr spør også hvorfor rovviltnemndene tilsidesetter næringsinteresser/yrkesgrupper som for eksempel driver med rovdyrturisme og naturfotografer, som får hele og store deler av sin inntekt av at rovdyrene eksisterer i norsk natur. Hvorfor nevnes ikke disse blant næringsinteressene?

Bygdefolk for rovdyr minner om kunnskapsløftet og at forvaltningen av våre rovdyr, også ulv, skal bygge på kunnskap fra forskning. Kunnskap og forskning bør settes i høysetet i forvaltningen av rovdyra våre, det motsatte har alvorlige konsekvenser for ulvestammen, økosystemet og naturen vår. Ulven har, som toppredator, har også en viktig rolle i økosystemet.

Bygdefolk for rovdyr stiller spørsmål ved forvaltningen/myndighetenes prioriteringer, og håper at vedtak i fremtiden vil være kunnskapsbaserte.

Vi, foreningen **Bygdefolk for rovdyr**, ber om at det ikke gis flere fellingstillatelser på ulv før bestanden har tatt seg opp på et levedyktig nivå, og ikke lengre er oppført som kritisk truet på den Norske Rødlisten 2015.

Med vennlig hilsen

Ingunn Lund-Vang

for

Bygdefolk for rovdyr